

Aan de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
Mevrouw W. Mansveld
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Betreft: **Stand van zaken & vervolg Ketenakkoord Fosfaatkringloop**

Datum: Den Haag, 15 juni 2015

Geachte mevrouw Mansveld,

In 2011 ondertekenden wij, de leden van het Nutrient Platform, het Ketenakkoord Fosfaatkringloop. Nederland streeft hiermee als eerste land een markt te creëren voor gerecycled fosfaat. Zo pakken wij niet alleen de geopolitieke afhankelijkheid van fosfaat (plus potentiële schaarste en milieuproblematiek) aan, maar zetten deze uitdagingen bovendien om in economische kansen.

Met deze brief presenteren wij u de stand van zaken met betrekking tot de afronding en vervolg van het Ketenakkoord. Wij stellen het zeer op prijs als u de resultaten van onze gezamenlijke inspanningen de Tweede Kamer zal doen toekomen.

Waarom het Ketenakkoord?
De totstandkoming van het Ketenakkoord is een gevolg van de volgende internationale ontwikkelingen:

- De mondiale voorraden fosfaaterts raken in versneld tempo uitgeput, maar zijn cruciaal om aan de groeiende voedselbehoefte te voldoen
- Europa is vrijwel volledig afhankelijk van fosfaaterts uit niet-Europese landen, in toenemende mate Marokko/Westelijke Sahara
- Tegelijkertijd wordt veel fosfaat verspild in de keten en komt in reststromen terecht zoals dierlijke mest, rioolwater, huishoudelijk afval en afvalstromen van de (voedingsmiddelen)industrie

Het doel van het Ketenakkoord is om een Europese markt te creëren voor gerecycled fosfaat, om daarmee fosfaat uit reststromen weer terug te brengen in de kringloop. Nederland heeft hierin het voortouw genomen in Europa vanwege onze voorsprong in kennis en kunde op het gebied van agro & food, watertechnologie en afvalrecycling, en de nauwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijven, overheden, NGO's en kennisinstellingen.

Wat hebben we bereikt?
Het Ketenakkoord heeft een belangrijke rol gespeeld in de verandering van perceptie t.a.v. fosfaat. Fosfaat wordt nu in plaats van een probleemstof voor het milieu beschouwd als een kans voor recycling waar voorzieningszekerheid van grondstoffen, de economie en het milieu bij gebaat zijn. Knelpunten in wet- en regelgeving die het creëren van een markt voor secundair fosfaat bemoeilijken zijn succesvol

Bezuidenhoutseweg 2 - 2594 AV Den Haag
070/304 3700 - info@nutrientplatform.org
www.nutrientplatform.org / @NutrientP

NUTRIENT PLATFORM NL

geadresseerd en opgelost. De belangrijkste doorbraak hierin is de recente opname een nieuwe categorie 'herwonnen fosfaten' in de Meststoffenwet. Dit betekent dat drie soorten herwonnen fosfaten vanaf nu als meststof mogen worden toegepast in Nederlandse landbouw. Op Europees niveau zijn niet alleen knelpunten geadresseerd, maar heeft Nederland zich bovendien als *linking pin* gepositioneerd richting de Europese Commissie op het gebied van fosfaatrecycling. Nederland heeft een grote rol gespeeld bij de organisatie van twee Europese conferenties (2013 en 2015) en de oprichting van een Europees fosfaatplatform, the European Sustainable Phosphorus Platform (2013). Andere EU-landen zijn hierdoor geïnspireerd geraakt, en zowel Vlaanderen, Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk als Denemarken hebben soortgelijke Nutrient Platformen opgericht of zijn op dit moment in de oprichtingsfase.

In de bijlage is een gedetailleerde rapportage toegevoegd waarin de resultaten die door de ketenpartijen zijn bereikt zijn weergegeven. Hier volgen ter samenvatting de successen waarmee fosfaatrecycling daadwerkelijk in de praktijk is gebracht sinds de ondertekening van het Ketenakkoord:

1. Waterschappen hebben onder de noemer van de Grondstoffenfabriek 5 terugwinlocaties voor fosfaat uit rioolwater(slib) gerealiseerd, en zullen komend jaar nog 9 andere in bedrijf nemen. Zo wordt op dit moment al 360 ton P per jaar teruggewonnen en zal dit met de bijkomende locaties meer dan 1100 ton P bedragen.
2. Slibverwerkers SNB en HVC hebben een contract gesloten met het Belgische Ecophos voor fosfaatterugwinning uit het as van verbrand zuiveringsslib. Hiermee wordt ruim 5300 ton P gerecycled vanaf 2017.
3. Darling Ingredients International verwerkt sinds oktober vorig jaar 100.000 ton varkensmest waaruit groen gas en organische mestkorrels worden geproduceerd.
4. Royal Cosun produceert met de bouw van twee nieuwe biomassa vergistingsinstallaties biogas van aardgaskwaliteit uit reststromen van twee suikerfabrieken en zet het digestaat in als meststof voor de landbouw. Hiermee wordt jaarlijks meer dan 200 ton P teruggebracht naar de landbouw.
5. GMB heeft Europa's eerste urineverwerkingsfabriek ontwikkeld waarmee fosfaat en stikstof worden teruggewonnen uit urine bij festivals en andere evenementen, die vervolgens weer worden ingezet als meststof. Daarnaast wint GMB stikstof terug uit zuiveringsslib dat wordt opgewerkt tot zwavelmeststof.
6. Twence bereidt op dit moment de realisatie van een mestverwerkingsinstallatie voor waarmee 250.000 ton mest zal worden verwerkt. Deze zal naar verwachting in 2016 openen.
7. ICL Fertilizers heeft diverse proeven uitgevoerd met inname van secundair fosfaat uit afvalwater, beendermeel en de assen van verbrand zuiveringsslib en hout. Op dit moment worden investeringen voorbereid om dit jaar nog 15% van de kunstmestproductie te baseren op secundair fosfaat, en 100% in 2025.
8. Wageningen Universiteit en Researchcentrum heeft een grootschalige pilot gerealiseerd voor de verwerking van maximaal 150.000 ton varkensmest, en is aangesloten bij een breed internationaal samenwerkingsverband op het gebied van fosfaatrecycling.

Bezuidenhoutseweg 2 - 2594 AV Den Haag
070/304 3700 - info@nutrientplatform.org
www.nutrientplatform.org / @NutrientP

NUTRIENT PLATFORM NL

9. Deltares heeft diverse onderzoeken uitgevoerd naar fosfaatverwijdering en -recycling uit oppervlaktewater.
10. Tauw heeft verschillende studies uitgevoerd op het gebied van fosfaatterugwinning uit afvalwater en nieuwe sanitatie.
11. NMI heeft meerdere studies uitgevoerd naar de mogelijkheden voor toepassing van reststoffen en secundaire grondstoffen als meststof. Daarnaast heeft NMI een belangrijke bijdrage geleverd aan het opnemen van herwonnen fosfaten in de meststoffenwet vanuit de Commissie Deskundigen Meststoffenwet.
12. Evides heeft samen met VEWIN een succesvolle pilot afgerond met fosfaatterugwinning uit het afvalwater van Schiphol.
13. WASTE en AquaForAll hebben projecten gerealiseerd in Zambia, Ethiopië, India, Malawi en Kenia waarin de herwinning en toepassing van herwonnen fosfaat een belangrijke rol spelen.
14. Het Ministerie van I&M implementeert een decentrale fosfaat terugwinningsinstallatie die in gebruik zal worden genomen in het eind 2016 gerenoveerde rijksgebouw aan de Rijnstraat 8 te Den Haag.

Deze initiatieven zorgen ervoor dat in totaal 25% van alle fosfaatstromen die voorheen uit de kringloop verdwenen worden teruggewonnen en nuttig hergebruikt vanaf 2017*. Hiermee is een grote impuls gegeven aan fosfaatrecycling in Nederland en de rest van Europa. Een afspraak uit het Ketenakkoord die nog open staat is de realisatie van een informatie- en impactdocument waarmee in detail alle fosfaatrecyclingstromen worden gekwantificeerd, zodat de impact van nieuwe initiatieven kan worden gemeten aan dit referentiekader. Dit document wordt door Wageningen Universiteit en Researchcentrum op dit moment opgesteld en gepubliceerd in september.

*Het gaat hierbij om fosfaatrecycling uit reststromen anders dan dierlijke mest (Smit, A.L. Van Middelkoop, J.C., van Dijk, W. & Van Reuler, H. (accepted). A substance flow analysis of phosphorus in the food production, processing and consumption system of the Netherlands. Nutrient Cycling in Agroecosystems)

Welke vervolgstappen gaat het Nutrient Platform nemen?

Op basis van bovenstaande resultaten concluderen wij dat het Ketenakkoord bijzonder succesvol is, maar dat de markt voor gerecyclede fosfaat meststoffen in Europa nog pril is. Het Nutrient Platform wil doorgaan op de ingeslagen weg en publiceert dit najaar een 'Roadmap' waarin een gezamenlijke strategie wordt uitgestippeld tot 2030. De kern hiervan is dat nutriëntenrecycling in 2030 een vanzelfsprekendheid is: uit biomassa reststromen worden dan hoogwaardige producten gewonnen die op een stabiele markt worden afgezet. Hiermee zal Nederland sterk de geopolitieke afhankelijkheid hebben verminderd van mondiale nutriëntenreserves, en bijdragen aan het voorkómen van mondiale nutriënten schaarste. Bovendien zal Nederland internationale koploper zijn van kennis en kunde op het gebied van nutriëntenrecycling.
Op de korte termijn betekent dit dat het Nutrient Platform zich verbreedt van fosfaat naar andere relevante nutriënten. Nu de aandacht voor fosfaat en het draagvlak voor recycling namelijk steeds verder uitbreidt is het tijd om vooruit te kijken: andere macronutriënten zoals stikstof en kalium, en micronutriënten zoals mangaan, seleen, borium, zink, molybdeen en koper spelen net als fosfaat een cruciale rol in onze

Bezuidenhoutseweg 2 - 2594 AV Den Haag
070/304 3700 - info@nutrientplatform.org
www.nutrientplatform.org / @NutrientP

voedselvoorziening maar worden (deels) in toenemende mate schaarser of slechter toegankelijk. Ook de kringloop van organische stof (het behouden en terugbrengen van voldoende organische stof in de bodem) is van essentieel belang. De komende periode tot eind 2015 zoeken wij uit welke stappen moeten worden genomen om duurzamer om te gaan met deze nutriënten.
Tegelijkertijd zullen wij extra aandacht geven aan fosfaat uit mest. De wet verplichte mestverwerking biedt goede kansen voor de verwaarding van nutriënten uit dierlijke mest. Er moeten echter nog diverse belemmeringen worden weggenomen op regionaal, nationaal en Europees niveau om de noodzakelijke versnelling daadwerkelijk te realiseren. Hiervoor stelt het Nutrient Platform zich ten doel een verbindende rol te spelen tussen diverse (regionale) mestverwerkingsinitiatieven en strategische verbindingen aan te gaan met bestaande samenwerkingsverbanden zoals Dutch Biorefinery Cluster en Vruchtbare Kringloop.

Het Nutrient Platform streeft ernaar de Roadmap na de zomer te publiceren. Naast een lange termijnvisie zal dit document ook een actieplan bevatten voor de korte termijn. Als hier voldoende draagvlak en urgentie voor is kan dit de basis vormen voor een Ketenakkoord Fosfaatkringloop 2.0.
Bovendien zou het Nutrient Platform de Roadmap graag willen introduceren aan leden van de Tweede Kamer, en willen laten zien waarom er nog steeds aandacht nodig is voor fosfaatrecycling (urgentie) en duurzamer gebruik van nutriënten in brede zin en waar de kansen liggen. Een gezamenlijke zoektocht naar synergie in verwerking van mest en rioolslib tussen waterschappen en boeren is bijvoorbeeld kansrijk.

Namens het Nutrient Platform wil ik u onze erkentelijkheid tonen voor de wijze waarop de overheid de afgelopen jaren heeft samengewerkt met bedrijven, kennisinstellingen en NGO's. Zonder deze samenwerking zouden de ketenpartijen bovenstaande resultaten niet behaald hebben. Wij hopen en verwachten dat wij de komende tijd nog meer concrete stappen kunnen zetten op weg naar een volwassen markt voor gerecycled fosfaat.

Hoogachtend,

L. G. Silvis,

Directeur Netherlands Water Partnership (NWP)*

*NWP is co-oprichter en host van het Nutrient Platform

Bezuidenhoutseweg 2 - 2594 AV Den Haag
070/304 3700 - info@nutrientplatform.org
www.nutrientplatform.org / @NutrientP

